

2022-08-31

Fågelinventering kvarteret Vårdhemmet 2

Räcksta, Stockholms stad

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Fågelinventering
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Granskningsversion: 2022-08-31
Uppdragsansvarig: Malin Löfgren
Medverkande: Malin Löfgren, Ossian Rydebjörk, Dan Jansson
Rapporten bör citeras: Löfgren M. 2022. Fågelinventering kvarteret Vårdhemmet. Ekologigruppen AB.
Intern granskning av rapport: Aina Pihlgren
Foton: Om inget annat anges: Malin Löfgren
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB
Internt projektnummer: 9606
Bilden på framsidan: Björktrast Källa: CC BY-SA 4.0 <https://sv.wikipedia.org/wiki/Bj%C3%B6rktrast>

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Uppdragets mål och syfte	5
Metod	7
Resultat	9
Naturvårdsrelevanta arter	9
Tidigare fynd	9
Fynd- och fortplantningsområden-/revirkartor	10
Presentation av noterade naturvårdsrelevanta arter	11
Vanligt förekommande fågelarter	12
Lagstiftning för fåglar	13
Artskyddsförordningen	13
Tillfredsställande population	14
Referenser	15
Bilaga 1. Inventeringsfakta	16
Bilaga 2. Metodik	17
Fältinventering	17
Läsanvisning till fortplantningsområden-/revirkartor	18

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av AB Stockholms hem genomfört en fågelinventering i detaljplaneområde Vårdhemmet 2 i Stockholms stad. Inventeringsområdet ligger i Råcksta i västra delen av kommunen.

Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om områdets värden för fågellivet och utreda om fågelarter har fortplantningsområden/revir inom området. Syftet har varit att skapa ett kunskapsunderlag om områdets fågelliv för att kunna beakta ekologiska aspekter i arbetet med en pågående detaljplan. Fokus har legat på arter vars nationella bevarandestatus är sådan att särskilda åtgärder kan vara aktuella i samband med en exploatering. Detta omfattar arter som är rödlistade, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population. Dessa arter benämns i denna rapport som naturvårdsrelevanta arter. Motiv till varför en art bedöms vara naturvårdsrelevant finns under respektive art under resultatdelen. Även vanligt förekommande fågelarter har omfattats av inventeringen.

Fågelinventeringen har genomförts i fält genom metod: Fåglar, revirkartering, generell metod. Undersökningstypen är den vanligaste metoden för bestämning av tätheter för fågelarter i landmiljöer. Revirkarteringen kompletterades med undersökningstyp atlasinventering enligt metodik från svensk fågelatlas som genom olika kriterier påvisar konstaterad, trolig eller möjlig häckning av alla förekommande arter inom området.

I samband med inventeringen påträffades 17 fågelarter. Tre av arterna är naturvårdsrelevanta arter medan 14 är mer vanligt förekommande arter. De tre naturvårdsrelevanta arterna är björktrast, gråkråka och grönfink. Alla tre arterna är rödlistade. Ytterligare en naturvårdsrelevant fågelart; tofsmes noterades vid naturvårdsinventering (NVI) i området under hösten 2021 (Ekologigruppen 2021).

Alla Sveriges vilda fåglar är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen. Regeringen beslutade 2022-06-16 om förändringar i artskyddsförordningen. Från och med 2022-10-01 är det, i fråga om vilda fåglar, förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) att återupprätta populationen till denna nivå

De naturvårdsrelevanta fågelarterna liksom även vanligt förekommande fågelarter har således ett starkt lagligt skydd och påverkan på arterna som förekommer som häckande i detaljplane- och inventeringsområdet behöver därför utredas.

Till skillnad mot tidigare skrivningar i artskyddsförordningen ska lagen tolkas som att det efter 2022-10-01 inte längre finns ett strikt skydd mot att skada fåglars fortplantningsområden. Detta skydd ersätts då av ett förbud mot att störa arter så att deras population inte kan bibehållas på en tillfredsställande nivå. Störning som orsakar sådan påverkan är således fortfarande förbjuden. Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som naturvårdsrelevanta oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå. Rekommendationen är generell att genomföra en artskyddsutredning där en bedömning av påverkan på arterna utreds och förslag på skyddsåtgärder utarbetas.

Inledning

Uppdragets mål och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av AB Stockholmshem genomfört en fågelinventering i detaljplaneområde Vårdhemmet 2 i Stockholms stad. Inventeringsområdet ligger i Räcksta i västra delen av kommunen. Läge och avgränsning framgår av figur 1.

Figur 1. Översiktsskarta över inventeringsområdet

Fågelinventeringen har omfattat alla fågelarter. Särskilt fokus har legat på arter vars nationella bevarandestatus är sådan att särskilda åtgärder kan vara aktuella i samband med en exploatering. Detta omfattar arter som är rödlistade, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, naturvårdsarter, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population. Dessa arter benämns i denna rapport som naturvårdsrelevanta arter. Motiv till varför en art bedöms vara naturvårdsrelevant finns under respektive art under resultatdelen.

Målet med utredningen har varit dokumentera områdets värde som fortplantningsområde för fåglar. För naturvårdsrelevanta arter har målet varit att utreda och avgränsa arternas fortplantningsområden i form av häckningsrevir inom området. För övriga arter har målet varit att uppskatta antal par i inventeringsområdet. För samtliga arter är målet att indicium på häckning i inventeringsområdet ska kartläggas.

Syftet har varit att ta fram ett kunskapsunderlag om områdets fågelliv för att kunna beakta ekologiska aspekter i arbetet med en pågående detaljplan. Vidare kan fågelinventeringen ligga till grund för en eventuell artskyddsutredning för att belysa detaljplanens eventuella påverkan på skyddade fågelarter.

Naturvårdsrelevanta arter

Rödlistade arter

Den svenska rödlistan utarbetas av ArtDatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika kategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier: (RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist. Arter som inte visar på någon minskning eller negativ trend samt har tillräckligt stor population är klassade som livskraftiga (LC).

Fågelarter listade i Fågeldirektivets bilaga 1

Här listas arter som är särskilt skyddade i EU:s fågeldirektiv. För dessa arter måste respektive stat upprätta skyddade livsmiljöer. Dessa arter markeras med förkortningen FD.

Naturvårdsarter

En naturvårdsart är en art med specifika krav på sin miljö. Genom sin förekomst signalerar arten att det finns naturvärden i ett område och att det kan finnas fler sällsynta och/eller rödlistade arter. Naturvårdsarter är utpekade av myndigheter i olika inventeringar och sammanhang. De sammanfattas av Art databanken SLU i rapporten "Naturvårdsarter" (Hallingbäck 2013). Exempel på naturvårdsarter är rödlistade arter, Skogsstyrelsens signalarter och fridlysta arter.

Naturvårdsarterna är olika bra på att indikera naturvärde. Ekologigruppen delar in dem i olika kategorier med klasserna mycket högt, högt, visst och ringa, beroende på miljökrav och sällsynthet.

Fågelarter med negativ trend

Detta är en mer allmän formulering i Naturvårdsverkets handledning. Arter med negativ trend täcks numera oftast i rödlistan.

Fågelarter med liten lokal population

Här innefattas arter som lokalt har en liten population men som inte är rödlistade då de är förhållandevis vanliga i ett nationellt perspektiv.

Fågeldirektivet (rådets direktiv 79/409/EEG) omfattar alla vilda fågelarter som förekommer naturligt inom EU och gäller för fåglar samt deras ägg, bon och livsmiljöer. Syftet är att återskapa arternas populationer på en nivå "som svarar mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov". Det ska ske genom åtgärder riktade mot arterna och deras livsmiljöer (Naturvårdsverket 2009).

Ansvarig för rapporten har varit Malin Löfgren. Fältarbetet har genomförts under perioden mars – juni 2022 av Malin Löfgren och Ossian Rydebjörk. Kartorna har utformats av Dan Jansson och intern kvalitetsgranskare har varit Aina Pihlgren.

Metod

Nedan summeras de viktigaste delarna i genomförande av inventeringen. För mer information rörande metodik och tillvägagångssätt hänvisas bilaga 2 Metodik.

Förarbete

Inför fältarbetet genomfördes ett förarbete med framtagande av fältkartor, upplägg av inventeringsrutter, samt sök i Artportalen från år 2000–2022. Utsök från databasen Artportalen gjordes flera gånger inför inventeringen i syfte att få en bild av nuvarande och tidigare utbredning av naturvårdsrelevanta arter i inventeringsområdet (figur 1).

Fältarbete

Totalt genomfördes fyra besök i området under perioden mars - juni. Vid fältbesöken gick området systematiskt igenom i enlighet med vedertagen metodik (Naturvårdsverket 2010). Besöket i mars syftade till att täcka in arter som påbörjar sin häckning tidigt på säsongen, till exempel hackspettar. För att få med arter som anländer sent till sina häckningsplatser förlades det sista besöket till början av juni.

Två metoder användes vid inventeringen: revirkartering och atlasinventering. Genom att kombinera de båda metoderna ges svar på hur många revir av en specifik art det finns inom ett område, och om det rör sig om konstaterad, trolig eller möjlig häckning. Denna information redovisas i artkartan (figur 2).

Revirkartering

Fågelinventeringen genomfördes i fält genom metod: förenklad revirkartering fågel (Naturvårdsverket 2012). Metoden utgår från den fullskaliga metoden Fåglar, revirkartering, generell metod (Naturvårdsverket 2010). Undersökningstypen är den vanligaste metoden för bestämning av tätheter för fågelarter i landmiljöer och den mest relevanta när det gäller att kartlägga fågelarters fortplantningsområde. Metodiken för en fullständig revirkartering rekommenderar åtta till tolv besök fördelade på olika tidpunkter under fåglars häckningstid och under samma år (Naturvårdsverket 2010). Naturvårdsverkets bedömning är att det i vissa fall, med kvalitet, går att genomföra en inventering med färre besök, även om det innebär en större osäkerhet (Naturvårdsverket 2012).

För att avgränsa ett revir krävs enligt metoden att en art noteras vid tre fältbesök. Undantag från denna regel görs när häckning konstateras (bo med ägg eller ungar påträffats etc.). På grund av det begränsade antalet inventeringstillfällen i denna inventering har vi även bedömt det som möjligt att arter som endast noterats vid två inventeringstillfällen kan ha ett revir/fortplantningsområde i området. För arter som anländer till häckplatsen först i slutet av maj eller början av juni har vi i denna inventering utgått från att endast en notering är tillräcklig för samma bedömning.

Atlasinventering

Revirkarteringen kompletterades med undersökningstyp atlasinventering (Bengtsson, K. & Green, M. 2013), enligt metodik från svensk fågelatlas (BirdLife 2012). Syftet med metoden är att kartlägga hur säkert det är att en viss fågelindivid häckar på platsen. Detta görs genom att registrera beteenden som kan tyda på häckning. Metodiken bygger på ett system med 20 olika kriterier som på olika sätt påvisar de tre kategorierna konstaterad, trolig eller möjlig häckning (Bengtsson, K. & Green, M. 2013).

Artportalen

Information om områdets fågelliv har inhämtats från databasen Artportalen. Utsök av data har skett inom ett större område än inventeringsområdet (figur 1) då fynd i Artportalen ofta har relativt dålig geografisk noggrannhet. Analys har gjorts av fyndens relevans inom inventeringsområdet utgående från kommentarer för de enskilda fynden, samt utifall relevant häckningsbiotop finns i området.

Alla noterade arter som noterades vid inventeringen har rapporterats till Artportalen.

Naturvårdsrelevanta arter har registrerats med en noggrannhet på cirka 10 meter. För övriga arter har en uppskattning gjorts av antalet häckande par inom inventeringsområdet.

Avgränsningar

I denna inventering har fokus legat på så kallade naturvårdsrelevanta arter, det vill säga arter som är rödlistade, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, naturvårdsarter, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population (se faktaruta sid.6). För dessa arter har eventuella fortplantningsområden/revir ritats ut. Arter som inte omfattas av revirkarteringen är lokalt mycket vanliga arter som exempelvis lövsångare, blåmes, talgoxe, skata och bofink. Dessa arter noteras bara genom av uppskattning av antalet par i inventeringsområdet, samt häckningskriterium enligt metodik atlasinventering (BirdLife 2012), bilaga 2.

Fågelarter har förutom i inventeringsområdet även noterats i buffertzonen som löper cirka 25 meter utanför inventeringsområdet. Denna avgränsning gäller även för eftersök av fågelarter på databasen Artportalen.

Det har inte ingått i uppdraget att utreda bevarandestatus, påverkan på fortplantningsområden/viloplatser, eller om artskyddsförordningen är tillämplig i området för påträffade arter.

Osäkerhet i bedömningen

Revirkarteringen har viss grad av osäkerhet, särskilt vad gäller geografisk avgränsning av fortplantningsområden/revir. Ju färre observationer som revirkarteringen bygger på desto större osäkerhet finns vad gäller den geografiska avgränsningen av fortplantningsområdet/reviret. Vi bedömer dock att inventeringen har så god säkerhet att kunskapskravet i miljöbalken uppfylls.

Tidigare inventeringar

Under hösten 2021 genomfördes en naturvärdesinventering (NVI) i området (Ekologigruppen 2021). Inga övriga inventeringar har, så vitt känt, genomförts i området.

Resultat

I samband med inventeringen påträffades 17 fågelarter. Av dessa är tre arter; björktrast^{NT}, gråkråka^{NT} och grönfink^{EN} naturvårdsrelevanta arter och 14 mera vanligt förekommande arter. De naturvårdsrelevanta arterna redovisas i tabell 1. Observationer och eventuellt avgränsade revir för dessa arter redovisas i kartan figur 2. Inga ytterligare naturvårdsrelevanta fågelarter finns redovisade i databasen Artportalen (sökning 2000–2022). De vanligt förekommande arter som påträffades under inventeringen redovisas i tabell 2.

Naturvårdsrelevanta arter

De tre naturvårdsrelevanta fågelarterna; björktrast^{NT}, gråkråka^{NT} och grönfink^{EN} som noterades vid inventeringen är alla rödlistade (se faktaruta sid. 6). Björktrast och gråkråka bedöms ha fortplantningsområde/revir i planområdet. Grönfink noterades inom inventeringsområdet vid besöket i maj och strax utanför inventeringsområdet vid besöket i juni. Det kan inte uteslutas att grönfink har revir inom inventeringsområdet.

Observationer och eventuella avgränsade revir för de naturvårdsrelevanta arterna redovisas i kartan figur 2. Mer information om arternas ekologi, status och trend, samt förekomst i området redovisas under avsnitt *Presentation av noterade naturvårdsrelevanta fågelarter*.

Tabell 1. Tabellen redovisar naturvårdsrelevanta arter som noterades vid inventeringen. ASF=Artskyddsförordningen, FD=Arten är upptagen i fågeldirektivets bilaga 1. RK=Rödlistekategorier; NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad, CR=akut hotad. LC=livskraftig dvs arten är inte rödlistad.

Art	Skydd ASF	RK	Förekomst/ Häckningsstatus	Datum
Björktrast	4 §	NT		31/3, 12/4, 12/5, 8/6
Gråkråka	4 §	NT		31/5, 6/8
Grönfink	4 §	EN	Spel/sång	12/5, 6/8

Tidigare fynd

Ett fynd av gärdsmyg från 2018 och ett fynd av en födosökande tofsmes 2021 är de enda fågelfynd som finns rapporterade i Artportalen (2000-2022) utöver de som noterats vid denna inventering. Fyndet av tofsmes gjordes vid den naturvärdesinventering (NVI) som Ekologigruppen gjorde i området 2021 (Ekologigruppen 2021). Arten kunde dock inte återfinnas vid fågelinventeringen 2022. Tofsmes är knuten till barrskog och är generellt en mycket stationär stannfågel. Att den inte noterades vid fågelinventeringen skulle kunna förklaras av att inventeringsområdet ligger i utkanten av tofsmesens revir och att fåglarna rörde sig i andra delar av reviret under fågelinventeringen. En annan möjlig förklaring är att observationen under naturvärdesinventeringen rörde en fågel som endast tillfälligt födosökte i området. Tofsmes bedömdes inte häcka i inventeringsområdet 2022.

Fynd- och fortplantningsområden-/revirkartor

Kartan i figur 2 redovisar förekomst av de påträffade naturvårdsrelevanta arterna. Om en art påträffades minst två gånger inom inventeringsområdet har fortplantningsområden/revir ritats ut. På grund av det begränsade antalet inventeringsbesök kan det inte uteslutas att arter som endast noterats vid ett tillfälle har revir i området. Något revir har dock inte ritats ut i dessa fall. För mer information om metodik hänvisas till metodavsnittet under bilaga 2.

Producerad 2022-08-31. Bakgrundskarta: ortofoto 2022 © Lantmäteriet.

Fågelinventering - Revirkartering, Vårdhemmet

Artobservation, siffra anger inventeringstillfälle

- Björktrast (NT)
- Grönfink (EN)
- Gråkråka (NT)
- Inventeringsområde

Avgränsningar för revir, färg kopplar till art

- Revir med trolig häckning

**EKOLOGI
GRUPPEN**

Figur 2. Observationer och revir för björktrast^{NT}, gråkråka^{NT} och grönfink^{EN}. På kartan markeras observationerna som punkter numrerade efter vid vilket fältbesök observationen gjordes. Revirgränserna markeras med ovalt formade linjer. Något revir för gråkråka har inte markerats i kartan eftersom inventeringsområdet bedöms utgöra en del av ett större revir som sträcker sig utanför kartan. Grönfink noterades sjunga vid ett av besöken och häckning kan inte uteslutas.

Presentation av noterade naturvårdsrelevanta arter

Nedan följer en kortare beskrivning av de påträffade naturvårdsrelevanta arternas ekologi, status/trend och förekomst i området. Under status och trend motiveras varför en art har bedömts vara naturvårdsrelevant (se faktaruta sid. 6) och alltså omfattats av en mer noggrann utredning. Naturvårdsrelevanta arter omfattar arter som är rödlistade, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, naturvårdsarter, arter som uppvisar en negativ trend samt arter med lokalt liten population. Information om arternas ekologi har inhämtats från Artfakta (ArtDatabanken 2022), om status och trender från Sveriges fåglar (Wirdheim 2021), Övervakning av fåglarnas populationsutveckling (Green m. fl. 2021) och från Rödlistan 2020. Information om fågelarters förekomst i inventeringsområdet har inhämtats från databasen Artportalen (sökning 2000–2022).

Björktrast (NT)

Ekologi

Björktrast förekommer i olika slags miljöer så som fjällbjörkskog, löv- och blandskog, parker, alléer, trädgårdar. Den häckar i skogar, ofta i anslutning till odlad mark, i parker och i trädgårdar. Daggmaskrika gräsmattor är en attraktiv födosökmiljö i tätortsnära områden (ArtDatabanken 2022). I Stockholmstrakten är björktrast ofta mer vanlig i stadsmiljö än på landsbygden.

Status/trend

Björktrast, som var ny på rödlistan 2020, är rödlistad i kategori nära hotad (NT). Populationen bedöms ha gått ner cirka 20 % de senaste åren (ArtDatabanken 2022). Arten är fortfarande vanlig i Stockholms län. Björktrast verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden och Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är ringa.

Förekomst i området

Två troliga häckningar av björktrast noterades i inventeringsområdet (tabell 1, figur 2). Björktrast sågs vid samtliga inventeringstillfällen, oftast med 3-4 individer. Vid flera tillfällen noterades upprörda och varnande fåglar vilket är ett tydligt tecken på häckning.

Gråkråka (NT)

Ekologi

Gråkråka, det vill säga den ras av kråka som lever i Sverige, häckar i skogsmark, ofta i anslutning till odlad mark, i parker och trädgårdar samt i olika urbana områden. Eftersom kråka, när det gäller föda, är generalist och allätare så födosöker den gärna nära mänsklig bebyggelse. Arten har stora revir och för att lyckas med sin häckning behöver den ha tillgång till en ostörd skogsdunge för placering av själva boet.

Status/trend

Gråkråka var ny på rödlistan 2020 i kategorin Nära hotad (NT) och har inte varit rödlistad tidigare.

Förekomst i området

Gråkråka noterades med 2-4 individer vid besöket i mars och vid besöket i juni. Inventeringsområdet bedöms utgöra en del av ett större revir för gråkråka. Eftersom reviret sannolikt sträcker sig långt utanför inventeringsområdet så har några revirgränser inte ritats ut på kartan (figur 2).

Grönfink (EN)

Ekologi

Grönfink häckar i skogsbryn, enbackar, buskmarker, parker och trädgårdar. Arten verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden och Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är ringa.

Status/trend

Grönfink är en i regionen allmänt förekommande art. Arten har inte varit rödlistad tidigare, men den mycket kraftiga populationsnedgången de senaste 10 åren, orsakad av sjukdomen gulknopp, har gjort att den numera är rödlistad i kategori starkt hotade arter (EN).

Förekomst i området

Två sjungande individer av grönfink noterades vid besöken den 12/5. Den 8/6 hördes grönfink sjunga strax utanför inventeringsområdet. Det bedöms som sannolikt att ett delar av inventeringsområdet ingår i ett grönfinksrevir. Eftersom fynd av grönfink inom inventeringsområde t endast gjordes vid ett av fältbesöken har inget revir ritats in på kartan (figur 2).

Vanligt förekommande fågelarter

I samband med inventeringen noterades 14 mer vanligt förekommande fågelarter. Dessa arter redovisas nedan (tabell 2).

Tabell 2. Tabellen redovisar vanligt förekommande fågelarter påträffade i området i samband med inventeringen, samt uppskattat antal par.

Svenskt namn	Aktivitet	Bedömd häckstatus enligt svensk fågelatlas	Uppskattat antal par	Datum
Blåmes	Permanent revir	Trolig häckning	4-5	31/3, 12/4, 12/5, 8/6
Gärdsmyg	Lockläte/obs i häcktid	Möjlig häckning	1	8/6
Koltrast	Födosökande/obs i häcktid	Trolig häckning	5-6	31/3, 12/4, 12/5, 8/6
Kungsfågel	Permanent revir	Trolig häckning	1	12/5, 8/6
Nötskrika	Lockläte/ obs i häcktid	Möjlig häckning	1	12/5
Nötväcka	Permanent revir	Trolig häckning	1	31/3, 12/4, 8/6
Pilfink	Obs i häcktid	Möjlig häckning	1	12/4
Ringduva	Permanent revir	Trolig häckning	2	31/3, 12/4, 12/5, 8/6
Rödhake	Permanent revir	Trolig häckning	1	12/4, 12/5, 8/6
Skata	Obs i häcktid	Trolig häckning	1	31/3, 12/4, 12/5, 8/6
Steglits	Obs i häcktid	Möjlig häckning	1	8/6
Större hackspett	Obs i häcktid	Trolig häckning	1	31/3, 12/4, 12/5, 8/6
Svarthätta	Spel/sång	Möjlig häckning	1	8/6
Talgoxe	Permanent revir	Trolig häckning	5-6	31/3, 12/4, 12/5, 8/6

Lagstiftning för fåglar

Artskyddsförordningen

Regelverket kring artskydd regleras i Sverige genom artskyddsförordningen. Detta är en nationell lagstiftning som införlivar EU:s art- och habitatdirektiv, samt fågeldirektiv i svensk lagstiftning. Alla svenska fåglar är fridlysta enligt 4 §.

Beslutade förändringar i lagstiftningen 2022

Regeringen har den 2022-06-16 fattat beslut om att förändring i artskyddsförordningen ska ske från och med 2022-10-01 (Regeringskansliet 2022) (se faktaruta nedan). Förändringarna som berör fåglar omfattas av förordningens 4 §.

Artskyddsförordningen 4 § fr.o.m. 1/10 2022

Det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) att återupprätta populationen till denna nivå

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Skrivningen i punkt 4 i den tidigare förordningen angav att fortplantningsområden och viloplats ej fick skadas eller förstöras (faktaruta s. 19). Detta strikta skydd som omfattade alla vilda fåglar utgår nu alltså.

Skyddet inriktas nu på arter där påverkan i form av skogsbruk eller exploatering kan leda till att arternas populationer (regionalt eller lokalt) påverkas negativt. Störning som orsakar sådan påverkan är således fortfarande förbjuden.

Naturvårdsverket anser i sitt remissvar till regeringen angående förändringen att befintlig praxis att begreppet ”störning” innefattar försämringar eller förstörelse av fåglars fortplantningsområden (Naturvårdsverket 2022). I lagens mening bör således (enligt Naturvårdsverket) en sådan påverkan, som exempelvis ny bebyggelse utgör, tolkas in i förbudet mot störning.

Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som naturvårdsrelevanta oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå. Naturvårdsrelevanta arter omfattar följande kategorier:

- rödlistade arter
- arter listade i fågeldirektivets bilaga 1
- arter som uppvisar en negativ trend
- arter som har en liten lokal, regional eller nationell population

Till skillnad mot tidigare skrivningar i artskyddsförordningen ska lagen tolkas som att det efter den 2022-10-01 inte längre finns ett strikt skydd mot att skada fortplantningsområden. Detta skydd ersätts då av förbud mot att störa arter så att deras population får skadas.

Tillfredsställande population

EU-domen i mars 2021 innebar att det inte var tillåtet att negativt påverka lokal population/bevarandestatus av någon fågelart. Den nya lagstiftningen innebär att det nu istället är förbjudet att skada eller avsiktligt störa vilda fåglar så att det finns risk att en arts population inte längre kan upprätthållas på en tillfredställande nivå eller att möjligheten att återupprätta en redan liten population till en tillfredställande nivå förhindras.

Om en sådan negativ påverkan kan förutses, kan i vissa fall verk samma skyddsåtgärder genomföras så att kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls och populationen därmed inte riskerar att minska. De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer eller höja kvaliteten på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Det ska tilläggas att det finns en stor osäkerhet i hur begrepp som störning och tillfredsställande population ska tolkas i den nya lagstiftningen. Kommande rättsfall som prövar den nya lagen kommer i framtiden tydligare reda ut dessa begrepp.

Referenser

Tryckta källor:

Bengtsson, K. & Green, M. 2013. Skånes Fågelatlas. SkOF, Vellinge. Skånes fågelatlas-den skånska häckande fågelfaunans utveckling enligt de båda atlasinventeringarna 1974–1984 och 2003–2009.

Ekologigruppen 2021. Naturvärdesinventering (NVI) Vårdhemmet 2, Råcksta, Stockholms stad.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2019. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2019. Lunds universitet.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2021. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2021. Lunds universitet.

Naturvårdsverket 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda fåglar. 2010-12-21. Kapitel förenklad revirkartering.

Naturvårdsverket 2012. Undersökningstyp: Fåglar: Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2012-06-21 (Författare Sören Svensson).

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

SLU ArtDatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

SFS 2007:845. Artskyddsförordning

Wirdheim 2021. Sveriges fåglar 2021. Resultat från inventeringar gjorda till och med 2020. BirdLife Sverige, svensk fågeltaxering vid Lunds universitet, ArtDatabanken, SLU

Digitala källor:

ArtDatabanken 2022. Artfakta. Webverktyg för sökning om fakta om arter. <https://artfakta.se/artbestamning/> (Hämtad: 2021-08-16)

Artportalen 2022. Artportalen, rapportsystem för arter. <http://www.artportalen.se> (Hämtad: 2021-08-16)

BirdLife 2012. SOF-Sveriges ornitologiska förening. Häckningskriterier. <http://birdlife.se/atlasinventering/hackningskriterier/>

Svensk Fågeltaxering. Uttag 1998-2021. <http://www.fageltaxering.lu.se>.

Bilaga 1. Inventeringsfakta

Fyra besök genomfördes i inventeringsområdet genom att området systematiskt gick igenom enligt gängse metodik (Naturvårdsverket 2012). Vid fältbesöken användes en iPad med programvara Fieldmaps för att registrera fågelobservationer. Vid varje observation av naturvårdsrelevant fågel noterades art, plats, kön (om möjligt), antal och häckningskriterie/aktivitet.

Inventeringarna startade tidigast i soluppgången under dagar med klart väder och svaga vindar och avslutades senast kl. 10.00. Inventering efter kl. 10.00 undviks eftersom fåglarnas aktivitet minskar succesivt fram på förmiddagen. I tabell redovisas tidpunkter och inventerare för inventeringstillfällena.

Tabell 3. Inventerare samt datum för inventeringstillfällen.

Fältbesök	Datum	Inventerare
1	2022-03-31	Malin Löfgren
2	2022-04-12	Malin Löfgren
3	2022-05-12	Malin Löfgren
4	2022-06-08	Ossian Rydebjörk

Bilaga 2. Metodik

Fältinventering

Två metoder har använts vid inventeringen: revirkartering och atlasinventering. Genom att kombinera de båda metoderna ges svar på hur många revir av en specifik art det finns inom ett område, och om det rör sig om konstaterad, trolig eller möjlig häckning. Denna information redovisas i artkartan (figur 2). Nedan redovisas de två metoderna närmare.

Metod Revirkartering

Fågelinventeringen har genomförts i fält genom metod: Fåglar, revirkartering, generell metod (Naturvårdsverket 2010). Undersökningstypen är den vanligaste metoden för bestämning av tätheter för fågelarter i landmiljöer. För de flesta av arterna bestäms det absoluta antalet häckande fågelpar genom att deras revir kartläggs inom en avgränsad areal.

Metodiken för en fullständig revirkartering rekommenderar åtta till tio besök i fågelfattiga skogar och 10–12 besök i fågelrika skogar. (Naturvårdsverket 2010). Fältbesöken fördelas under fåglarnas häckningstid och ska utföras under samma år. Naturvårdsverkets bedömning är att det i vissa fall, med kvalitet, går att genomföra en inventering med färre besök, även om det innebär en större osäkerhet (Naturvårdsverket 2012).

Inventeringen har framförallt omfattat naturvårdsrelevanta fågelarter som hävdar revir genom sång dagtid. Med naturvårdsrelevanta arter menas här rödlistade arter, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population. För dessa arter har revir ritats ut. I områden där bedömningen är att det finns förutsättningar för nattaktiva arter, till exempel ugglor och nattskärna, har ett till två besök förlagts nattetid. Rovfåglar karteras inte med god säkerhet med den metod som använts, men bedömningen är att en rovfågelhäckning sannolikt hade uppmärksamats vid inventeringen. Vid en revirkartering tar man hänsyn till att det måste finnas observationer från flera besök i varje revir.

Antalet observationer som behövs för att revir ska konstateras är tre om antalet inventeringstillfällen är 8–10. Vid inventering med färre besök identifieras ett revir även om endast två observationer har gjorts. Hänsyn tas också till samtidiga observationer mellan närliggande revir för att avgöra om det rör sig om ett, två eller flera revir (Naturvårdsverket 2012). Markeringen för observationen där fågeln uppehöll sig gjordes på handdator. Om individen förflyttade sig sattes en punkt med samma ID-nummer. Detta för att dubbelräkning inte skulle ske. Med grund i antalet observationer under alla inventeringstillfällena och individernas beteende görs en samlad bedömning om arternas revir.

Arter som inte omfattas av revirkarteringen är lokalt mycket vanliga arter som exempelvis lövsångare, blåmes, talgoxe, skata och bofink. Dessa arter noteras bara genom uppskattning av antalet par i inventeringsområdet, samt häckningskriterium enligt metodik svensk fågelatlas (BirdLife 2012), bilaga 2.

Metod atlasinventering

Revirkarteringen kompletterades med undersökningstyp atlasinventering (Bengtsson, K. & Green, M. 2013), enligt metodik från svensk fågelatlas (BirdLife 2012). En atlasinventering visar de olika fågelarternas utbredning i landskapet under häckningstid. Under en atlasinventering letar man efter och registrerar häckande fåglar i det område inventeringen avser. Metodiken bygger på ett system med 20 olika häckningskriterier som på olika sätt påvisar säker, trolig eller möjlig häckning av alla förekommande arter inom området (Bengtsson, K. & Green, M. 2013).

Häckningskriterier

För varje art och revir noteras högsta häckningskriterium enligt metodik svensk fågelatlas (BirdLife 2012), tabell 5. Fågelns aktivitet noterades i en av de tjugo kategorier av häckningskriterier (ex sång, föda till ungar etc.). Aktiviteterna gav sedan bedömningen häckning i kategorierna möjlig häckning (en observation av fågeln i häcktid), trolig häckning (permanent revir, varnande fåglar etcetera), konstaterad häckning (observerad med mat till ungar, bo eller nyligen flygga ungar sedda). Permanent revir identifieras då en fågel hörs sjunga vid minst två tillfällen med minst tre dagars mellanrum. Det är troligt att häckning sker inom ett permanent revir men för att betrakta häckningen som konstaterad behövs att högsta häckningskriterie det vill säga besöker bebott bo, mat till ungar, nyligen flygga ungar mm noterats.

Tabell 4. Häckningskriterier/aktiviteter enligt Birdlife.

Konstaterad häckning	Trolig häckning	Möjlig häckning
1. Bo, ägg/ungar	12. Ruvfläckar	17. Par i lämplig häckbiotop
2. Bo, hörda ungar	13. Upprörd/varnande	18. Spel/sång
3. Ruvande	14. Besök på trolig boplats	19. Obs. i häcktid, lämplig biotop
4. Äggskal	15. Parning/parningsceremonier	20. Obs. i häcktid
5. Föda åt ungar	16. Permanent revir	
6. Bär exkrementssäck		
7. Besöker bebott bo		
8. Pulli, nyligen flygga ungar		
9. Nyligen använt bo		
10. Avledningsbeteende		
11. Bobbygge		

Läsanvisning till fortplantningsområden-/revirkartor

I kartan i figur 2 redovisas förekomst av de påträffade naturvårdsrelevanta arterna. Om en art påträffades minst två gånger inom inventeringsområdet har fortplantningsområden/revir ritats ut. Fågelarternas aktivitet noterades enligt de tjugo kategorier av häckningskriterier som finns i metodik för svensk fågelatlas (BirdLife 2012). Aktiviteterna låg sedan till grund för bedömningen av häckningsindiciet i kategorierna möjlig häckning (enstaka observation av fågeln i häcktid), trolig häckning (permanent revir, varnande fåglar etcetera) och konstaterad häckning (observerad med mat till ungar, bo eller observation av ungar som just lärt sig att flyga).

Det ska påpekas att de avgränsade fortplantningsområdena/reviren i kartorna inte anger exakta avgränsningar utan att det utgörs av evidensbaserade bedömningar. När fortplantningsområden/revir ritats in på kartan har hänsyn tagits till var observationerna av fågeln är gjord, vilken naturtyp som arten ofta är knuten till, uppgifter om storlek på revir för respektive art (ArtDatabanken 2022), samt observationer av samma art i intilliggande fortplantningsområden/revir. I vissa fall så är osäkerheten vad gäller avgränsningen av fortplantningsområdet/reviret extra stor. Då markeras detta med särskild avgränsning på kartorna.

När det gäller vissa arter, exempelvis gråkråka, gröngöling och mindre hackspett har de så pass stora revir att det inte är möjligt att rita ut dem i kartan. Inventeringsområdet kan dock ingå som en del i ett större revir. I denna inventering gäller detta för gråkråka för vilken inventeringsområdet bedöms utgöra en del av ett större revir.